

**Ženske studije i istraživanja, Novi Sad
Galerija Milan Konjović, Sombor**

U povodu stogodišnjice rođenja Milana Konjovića

Žena u slikarstvu Milana Konjovića

Svenka Savić, Sombor, 05.11.1998.

U knjizi Draška Ređepa (1998) nalazimo podatak da je veliki slikar nacrtao krug kao svoj poslednji crtež. Krug se tumači u tom kontekstu kao završnica životnog puta, završnica sopstvenosti. "Hteo je svima oko sebe da stavi do znanja da odlazi, neotklonjivo, zauvek (Vladina izjava). Rekla bih da je u centru toga kruga on, ali kružnu površinu čine one osobe koje su dorpinele da se njegov veliki i neobuzdan talenat ostvari i usmeri. To su ŽENE.

Odabравši temu "Žene u slikarstvu Milana Konjovića" želeli smo da govorimo o:

- ženama koje su bile inspiracija njegovih slika (modeli i muze u njegovom slikarskom ostvarenju);
- ženama koje su svakodnevicu slikara tokom perioda od 95 godina tako organizovale da je on mogao u potpunosti da ostvari svoj smisao življenja.

Očigledno je da je umetnik imao poseban osećaj za ljude oko sebe, i to poseban za ženske osobe. O tome su dosadašnji kritičari u više navrata pisali, ja ovoga puta hoću da ukažem na jednu drugu dimenziju o kojoj nije govoreno, barem ne mnogo - o tome kako je on kao umetnik osećao ženski senzibilitet. To ću pokazati na samo tri slike iz različitih godina rada. Napominjem da je pre dvadeset godina Galerija

Ilustracija 1 Kupačice sa Morave

organizovala izložbu pod nazivom Akt u slikarstvu Milana Konjovića (1923-1977) kada je Irma Lang detaljno prikazala stilske osobine ovih umetnikovih slika. Ja želim da pokažem kako je umetnik osetio ono što jeste ženskost, ili tačnije kako je tu osobinu žena iskoristio za svoje umetničko razigravanje, većinom podsvesno, rekla bih.

Setimo se za momenat nekoliko platna gde je više žena predstavljeno:

Kupčice sa Morave (1922)

Tri gracije iz (1926)

Kupačice s jedrilicom (1923)

Dva akta (1928)

Ilustracija 2 Kupačice s jedrilicom

Ilustracija 3 Tri gracije

Ima još takvih, ali na ovim primerima hoću da pokažem kako je u ovom ranom periodu svog stvaralaštva slikao žene kao one koje su uvek međusobno nečim povezane, bilo gestom (Tri gracije), bilo vodom (Kupačice), bilo telom i pogledom (Dva akta), bilo platnom jedrilice (Kupačice s jedrilicom).

Ovo viđenje slikara ima koren u jednoj hrišćanskoj tradiciji prikazivanja žena na freskama i slikama. Podsetiću vas na uobičajene slike susreta Marije i Jelisavete kada Marija (Isusova majka) dolazi da saopšti Jelisaveti da će roditi dete. Uvek je to susret sa dodiranjem, zagrljaj, ruke pružene jedna drugoj, telesno osećanje drugog. Milan Konjović je upravo to isto

položio u svoje slike, slikajući žene same (bez muških osoba) daje im atmosferu i

značenje povezanosti, međusobnog uticaja jedne na drugu.

Posebno je važna slika Dva akta, ako se objašnjava sa ženske strane. Dve žene, razgolićene u svojoj putenosti i svom bogatstvu, poverljive su jedna prema drugoj. Migli bismo nagađati sadržaj njihovog razgovora. Jedno tumačenje bi bilo da su se obe okrenule od umetnika, tačnije da je prva usmerena na drugu, a ne na gledaoce slike, odnosno umetnika koji ih crta. One vode neki poverljiv, njima dovoljan

razgovor. Centralno mesto slike je

Ilustracija 4 Dva akta

razgovor.

Spoznaja da je ženin izuzetan dar upravo to da bude poveznica, i u isto vreme posrednica, upravo je ono što je on bogato iskoristio ne samo za svoje umetničko predstavljanje žene i sveta, u slikama, već ju je dosledno ostvarivao i u životu, u organizaciji svoje svakodnevice.

Navešću tekstove izjava koje potkrepljuju tvrdnju da su žene u slikarstvu Milana Konjovića bile te koje su mu obezbeđivale i čuvale emocionalnu atmosferu, vodile njegovo emocionalno sazrevanje i time davale neophodnu potporu za njegovo stvaralaštvo.

I - ŽENA IZ SENTE

Sam umetnik se seća da je njegov prvi crtež sačuvala žena: "Imam sačuvan najstariji crtež iz 1913. godine. Nisam ga ja sačuvala. Poklonila mi ga je jedna žena iz Sente. Ona je učila školu u Somboru. Do nje je dospela moja đaćka knjiga na kojoj sam bio uradio autoportret. Ona je taj rad sačuvala i poklonila mi ga (M. Vuksanović, "O crtežu").

II - EMA

Ema je bila za Milana Konjovića, prema rečima samog umetnika, presudna osoba za život i rad. Nju je najviše puta slikao, ukupno 50 portreta. Povodom otvaranja Galerije on je rekao auditorijumu, pored ostalog: "Ova zbirka je moj obrčun. I ne samo moj. On je i Tvoj, Ema, koja si mi bila saputnica, koja si me bodrila i hrabrila kad je ponestajalo daha, bez Tvoje vedrine i samopregora ovih slika ne bi bilo, niti bih ja bio onakav kakav jesam. Ako dugujem rodnom gradu - zajedno sa Tobom i u Tvoje ime mu to sada uzvraćam".

Na jednom drugom mestu umetnik otkriva da je uz pomoć Eme dogradio svoj uspeh: "Za mene se pored nje otvorio put kojim ću stići do uspeha, do slave".

III - IRMA

Tu vrstu velike potpore drugih žena oko sebe nije primećivao. Tačnije, smatrao ju je prirodnim darom sebi. Nedovoljno kada je Irma u pitanju.

Irma - Irma je dopinela umuzejivanju Milana Konjovića. Ceo svoj umetnički vek posvetila je sistematizaciji, čuvanju, prikazivanju javnosti, osmišljavanju maestrovih ideja. Čitamo u Draškovoju knjizi na mnogo mesta rečenice slične ovoj:

"U jednom razgovoru o izložbama, "a imao sam ih sada već više od dve stotine, samostalnih dakako, najviše volim one koje su različite, koje su odstupile, koje ne ponavljaju ranija otkrića. Zato mi je veoma mila i bjelovarska izložba, u izboru Irme Lang". "Sve je te izložbe, svih tih dvesto i više, uključujući i ove nakon smrti, organizovala Irma Lang. I mnoge, mnoge neobične. Irma je bila ta koja je maestrove ideje ostvarivala. Ima jedna izreka umetnika da nikada nije grešio. Nije se videlo da je pogrešio, jer je Irma bila ta koja je ideju dočekala, i kada je krenula nizbrdo, sovjim smislom za red i dobrotu, uspevala da je usmeri uzbrdo.

To je osobina na kojoj je sagrađena i ova Galerija, i cela umetnikova javna prezentacija.

[ta je to u njoj što joj uliva sigurnost i nepogrešivost?

Ona je ta koja nepogrešivo veruje ljudima. Iz ličnog iskustva i susreta mogu to potvrditi. Ona je ta koja zatim na poverenju, ulažući sve iz sebe, gradi projekat. Naravno, uvek uz saradnju sa drugima. U njenim rukama je ono platno jedričice, koje razastire sa drugima u Galeriji i izvan nje i čini ga jedrom.

Irma je ta koja od delova pravi celinu, ona je ta koja osmišljava, koja je odana, veruje, povezuje, sastavlja, tumači, propagira.

IV - JUCIKA

Jucika je tu od početka, kao da i nije moglo drugačije biti. Ona svojom predanošću i odanošću čini okvir maestrovih slika. Baš zato što je tako odana ona ima moralnu moć, Piše Milan Konjović u dnevniku (28. decembar 1978):

“Jucika je prekorela Konjovića što juče nije zaključao kapiju Galerije u kojoj je ona, po običaju, provodila popodne.” Dve stvari vidimo iz ove rečenice. Prvo, da Jucika više brine o Galeriji nego sam slikar. Drugo, da je, po običaju radila popodne. To po običaju, i sam pisac dnevnika smatra normalnim. One ne mogu imati svoje kuće, svoja popodneva, jer su se obećale Umetniku.

V - VEROČKA

Veročka ima najraznovrsniju ulogu u životu umetnika. Najpre kao neophodan emocionalni izvor, kao beba, kao dete, kao ljubav. Mnoge slike Eme sa detetom svedoče o toj vezi. Zatim kao zamena za sve ono što je inače Ema činila u svakodnevicu: kuća, korespondencija, briga za svaki njegov korak. Prati ga, udešava mu, kuva za njega, brine kada je bolestan. Beleži Ređep (13. januar 1987):

“Milan, zbog bolesti, već mesec dana nije svraćao u Galeriju. A i poslednji put, nije išao sam: Veročka ga je dovezla.”

Gledajući u lale na zidu iz 1940. godine u kući maestro kaže:

“One su mi veoma drage. Veročkin dar. I piše pri dnu: Veročka. Vlada ih je uramio, sjajno.”

VI -

Imala je osamnaest godina kada ju je maestro slikao u narodnoj nošnji. Konjović joj je poslao svoju poštansku reprodukciju “Konavoka u belom” iz 1953. Sreli su se nakon 25 godina na Oktobarskom salonu. Prišla mu je prva, svesna da je ne bi prepoznao. Vajarka je... živi u Novom Beogradu...

VII -

Svakako tu uključujemo i sve one bezbrojne žene koje su na ovaj ili onaj način doprinosile umetnikovoj inspiraciji. “Ljubav se doživljava u beskrajno mnogo varijanti. REcimo, susret na ulici sa lepom ženom, susret pogleda može u tom momentu ostvariti doživljaju ljubavi. Možda tu ženu nikada više nećemo videti, ali ćemo se nje uvek sećati”. (kaže M. Konjović M. Vuksanoviću)

Naravno, tu su i muškarci koji su doprinosili pravljenju genija.

VLADA

Koji svoju umešnost pokazuje uvek kada je potrebno, ali neočekivano.

MILENKO

Koji je načinio dnevnik, iz dana u dan o životu M. Konjovića. Dnevnik nam pomaže da sagledamo kako je izgledala svakodnevnica u Somboru, ali i otkrijemo odnose, pre svega umetnikov prema onima koji su u Galeriji. Smatrao ju je produžetkom svoje kuće, pa onda i ljude u njoj.

“Konjović je uobičajeno ušao u Galeriju oko 10 sati”.

“Nakon iznošenja Jucikine nes-kave, maestro je uzdahnuo: ... nit sam se napio... nit se naljubio dovoljno”.

“U 14 sati smo napustili Galeriju. Zakusku su pripremile Jucika i Irma.”

“Dan posle Emine smrti maestro je u Galeriju stigao u uobičajeno vrem: Ne dam se, bol ću pretvoriti u stvaralačku snagu.”

Setimo se, za kraj, maestrovih reči:

“Sunce je na mojim slikama prisutno i onda kada ga ne vidiš. Uvek je na mojim slikama podne.” Rekla bih, parafrazirajući maestra: Žene su na njegovim slikama prisutne i onda kada ih ne vidiš.